

Vergaderjaar 2025–2026

28 973

Toekomst veehouderij

Nr. 283

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 22 september 2025

Eind vorig jaar is de Tweede Kamer geïnformeerd over de uitgangspunten van het Programma Vernieuwing Stalbeoordeling¹. Het stelsel van stalbeoordeling dient om (innovatieve) systemen, technieken en maatregelen (hierna: emissiereductiemaatregelen) te beoordelen op de mate waarin emissies van ammoniak, fijnstof, geur en broeikasgassen daarmee worden verminderd. Het stelsel van stalbeoordeling vormt daarmee een bouwsteen voor vergunningverlening, doelsturing, toepassing van continu meten en het met vertrouwen toepassen van maatregelen. Het doel van dit programma is het verbeteren van het stelsel langs drie hoofdlijnen: publiek-private verantwoordelijkheid voor stalbeoordeling; toevoegen van de mogelijkheid tot continue bedrijfsmetingen; en integrale beoordeling van stalmaatregelen.

Zoals toegezegd, wordt de Kamer in deze brief, mede namens de Minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN), geïnformeerd over de voortgang van het programma en de uitwerking die daarbinnen plaatsvindt. Hierin komt ook de samenhang met aanpalende trajecten aan de orde.

In deze brief komt achtereenvolgens het volgende aan de orde:

1. Uitwerking van de eerder vastgestelde hoofdlijnen; 2. Voortgang van het normalisatietraject; 3. Voortgang van de korte-termijnaanpak; 4. De appreciatie van een afgerond onderzoek naar borging van emissiereductiemaatregelen; 5. Planning. Tevens wordt van de mogelijkheid gebruik gemaakt om de toezegging aan het lid Van der Plas (BBB) af te doen².

¹ Kamerstuk 28 973, nr. 258

² TZ202506, nr. 094

1. Uitwerking hoofdlijnen

Hoofdlijn 1: Publiek-private verantwoordelijkheid voor stalbeoordeling

Naar een robuust publiek-privaat stelsel voor emissiearme stalmaatregelen

Het nieuwe stelsel wordt gebaseerd op een logische en transparante verdeling van verantwoordelijkheden tussen publieke en private partijen. Zoals in de hierboven aangehaalde Kamerbrief uitgebreider is toegelicht, worden de beoordeling, vaststelling en registratie van nieuwe emissiereductiemaatregelen in een privaat stelsel ondergebracht. De overheid bepaalt de wettelijke randvoorwaarden en houdt daarbij toezicht op het functioneren van dit stelsel en op het behalen van de publieke doelen.

Heldere verantwoordelijkheidsverdeling als uitgangspunt

Samen met het Nederlands Normalisatie Instituut (NEN), de Raad voor Accreditatie (RvA), de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en diverse meetinstellingen wordt momenteel uitgewerkt hoe een stelsel van conformiteitsbeoordeling onder accreditatie kan worden ingericht om deze verdeling tussen publieke en private partijen vorm te geven. Uitvoerbaarheid, betaalbaarheid en rechtszekerheid zijn hierbij randvoorwaarden. Ook wordt gewerkt aan het inzichtelijk maken van de kosten die de grotere gewenste zekerheid binnen het nieuwe stelsel met zich meebrengt voor diverse partijen.

De instanties (zoals meetinstellingen) die binnen het stelsel activiteiten onder accreditatie verrichten, worden gecontroleerd door de RvA om te garanderen dat ze deskundig, onpartijdig en onafhankelijk hun werk doen. De RvA wordt bij de vormgeving van het stelsel nauw betrokken om ervoor te zorgen dat dit op een juiste manier onder accreditatie gebracht wordt. Hierbij wordt gezocht naar een stelsel dat zo veel mogelijk aansluit bij bestaande normalisatienormen.

Toezicht

Na een kritisch signaal van drie rijksinspecties (Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT), de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) en Inspectie SZW (ISZW)) in 2014 over certificatie heeft het toenmalige kabinet in 2016 het kabinetsstandpunt over conformiteitsbeoordeling en accreditatie geactualiseerd (Kamerstuk 29 304, nr. 6). Hierin zijn voorwaarden opgenomen voor een functionerend stelsel van conformiteitsbeoordeling onder accreditatie.

Eén van deze voorwaarden is dat de Rijksoverheid kwaliteitstoezicht dient te houden. Het toezicht is erop gericht het stelsel goed te laten functioneren binnen de gestelde wettelijke kaders, en zal aansluiten op de private controle binnen het stelsel dat is belegd bij de RvA. Om toezicht te houden op het private stelsel van conformiteitsbeoordeling worden alle normatieve documenten opgenomen in de wetgeving en moeten partijen die activiteiten in het stelsel willen uitvoeren, naast een accreditatie of certificering ook aangewezen worden door de betreffende bewindspersoon. Hiertoe worden wettelijke gronden opgenomen. Het bevoegd gezag blijft, net als nu, via de omgevingsdienst verantwoordelijk voor toezicht op de naleving van de vergunningen door vergunninghouders (de veehouder).

Momenteel wordt gewerkt aan het uitwerken van de toezichthoudende rollen:

1. Het beoordelen van aanvragen tot aanwijzing van Conformiteitsbeoordelende Instanties (CBI's);
  2. Het publieke toezicht op de kwaliteit en effectiviteit van het stelsel.
- Er worden momenteel gesprekken gevoerd met toezichthouders die deze rollen mogelijk kunnen vervullen.

Zekerheid voor milieu en natuur

Het stelsel van stalbeoordeling vormt een basis voor de vergunningverlening: het gaat om de generieke prestaties van emissiereductiemaatregelen. Dit is voldoende voor het toetsen aan de huidige eisen voor de omgevingsvergunning milieubelastende activiteit. Indien de omgevingsvergunning Natura 2000-activiteit dit vereist kan bovenop deze basis extra zekerheid verkregen worden over specifieke emissies van individuele bedrijven. Dat kan bijvoorbeeld via locatie-specifieke eisen, aanvullende aspecten in de beoordeling of extra technische wettelijke eisen.

Hoofdpijn 2: Continue bedrijfsmetingen

Samenhang met doelsturing

In het Programma Vernieuwing Stalbeoordeling wordt gewerkt aan het mogelijk maken van continue meten als onderbouwing van de emissie in de omgevingsvergunning milieubelastende activiteit en Natura-2000 activiteit. Dit geeft daarmee een extra optie voor vergunninghouders om te voldoen aan de vereisten uit de vergunning. Een forfaitaire benadering blijft daarnaast bestaan. Het mogelijk maken van continue metingen is een noodzakelijke bouwsteen voor doelsturing. Met doelsturing wordt gewerkt aan de overgang naar bedrijfsspecifieke normen voor onder meer broeikasgas- en stikstofemissie. Dit is een systeemverandering, waarbij de agrarische ondernemer meetbaar en afrekenbaar moet voldoen aan deze bedrijfsspecifieke emissienormen, maar de ruimte heeft om zelf te kiezen welke maatregelen genomen worden om de doelen te halen. Over de voortgang van bedrijfsgerichte doelsturing wordt de Tweede Kamer separaat geïnformeerd. Als deelonderwerp binnen de totaalaanpak voor bedrijfsgerichte doelsturing lopen er voor emissies uit stallen een aantal specifieke trajecten. Het gaat hierbij om de ontwikkeling van stalmeetmethoden, datagebruik en -uitwisseling en juridische aspecten. De voortgang op deze drie aspecten heeft de Minister van LNV in haar brief van 14 april jl. geschetst³.

Een randvoorwaarde voor het toepassen van continue bedrijfsmetingen in vergunningen is dat de laatste stand van kennis uniform wordt toegepast.

De meetrichtlijnen⁴ die hiertoe worden opgesteld door verschillende kennisinstellingen vormen de basis voor de nieuwe werkwijze voor metingen in stallen, ter vervanging van het Meetprotocol 2013a, zoals voorgeschreven in bijlage II van de Omgevingsregeling. Ook om te komen tot emissiefactoren en emissiereductiepercentages zal, waar mogelijk, gebruik worden gemaakt van continu meten in de stal met sensoren, naast referentiemetingen. Op deze manier komt meer data beschikbaar voor een betrouwbaardere voorspelling van de gemiddelde emissies in de praktijk. Een nieuwe versie van de meetrichtlijnen wordt in december 2025 verwacht. Deze richtlijnen vormen ook de wetenschappelijke basis van het traject waarin onder leiding van NEN-normen worden opgesteld voor

³ Kamerstuk 28 973, nr. 263

⁴ WUR, ILVO, TNO en VITO: Richtlijnen voor het bepalen van emissies uit veestallen, <https://edepot.wur.nl/646830>

onder andere het meten van stalemissies. De voortgang van dit traject wordt in paragraaf 2 verder toegelicht.

Hoofdlijn 3: Integrale beoordeling

In het huidige stelsel wordt in een emissiefactor primair de emissiereductie uit de stal meegenomen. Momenteel wordt uitgewerkt of het mogelijk is om ook systeemonderdelen die zich buiten de stal bevinden, maar onderdeel zijn van de emissiereductiemaatregel, in de beoordeling mee te nemen. Dit zorgt voor een integrale beoordeling en zorgt ervoor dat er nieuwe opties voor reductie beschikbaar komen. Hierin gaat specifiek aandacht uit naar dagontmesting in combinatie met een externe mestopslag voor drijfmest en mestverwerking.

Er wordt een mogelijkheid gecreëerd om de reductie van veldemissies bij aanwending als apart getal in beeld te brengen. Mest kan worden bewerkt om een deel van de emissie die zich voordoet bij het aanwenden van mest in het veld te voorkomen. Dit komt omdat de samenstelling van de mest wijzigt. Bij stalmaatregelen waarvoor dit geldt, kan deze informatie separaat worden meegenomen.

In het normalisatietraject worden deze thema's verder uitgewerkt in de norm voor het zogenaamde emissielabel (opvolger van emissiefactor, met daarin meer informatie). Hier worden ook de in de vorige Kamerbrief genoemde randvoorwaarden, zoals de borging van de werking van maatregelen, (brand)veiligheid, dierenwelzijn, het voorkomen van afwenteling en robuustheid van stalmaatregelen uitgewerkt.

2. Voortgang normalisatietraject

Zoals eerder toegelicht werken we toe naar een publiek-private verantwoordelijkheid voor stalbeoordeling. Hiervoor richten we een stelsel van conformiteitsbeoordeling in waarin met vertrouwen emissiereductieprestaties worden aangetoond. Dit vertrouwen wordt gebaseerd op een combinatie van private controles en publiek toezicht. Om dit goed en uniform te laten functioneren zijn in normen vastgelegde publiek-private afspraken nodig. Vandaar dat ik samen met de Minister van LNV het NEN de opdracht gegeven heb om deze te ontwikkelen voor het vaststellen van emissies uit stallen en de borging van de werking van emissiereductie maatregelen. Het gaat om normen voor: 1) validatie van sensoren, 2) het meten voor continue emissie monitoring, 3) representatief meten in innovatieve stallen voor het emissielabel en 4) randvoorwaarden van het emissielabel, inclusief de borging van de werking van maatregelen. Om te komen tot deze normen is op 15 april jl. de «Normcommissie Stal-emissies» ingesteld, waarin naast het Rijk verschillende partijen zitting nemen om in consensus tot normen te komen. Hiervoor zijn drie werkgroepen ingesteld.

Om op basis van de NEN-normen een emissielabel te kunnen afgeven, wordt daarnaast een certificatieschema opgesteld. In de norm worden eisen vastgelegd waar een product of dienst aan moet voldoen. In het bijbehorende certificatieschema zal worden vastgelegd op welke wijze certificatie-instellingen beoordelen of aan de eisen wordt voldaan om uiteindelijk een emissielabel af te kunnen geven. Het inkooptraject om hiervoor een onafhankelijk schemabeheerder te vinden, is momenteel gaande.

3. Voortgang korte termijn verbeteringen in stalbeoordeling

Doorontwikkeling systeembeschrijvingen

Op dit moment werkt de RVO aan de aanpassing van de systeembeschrijvingen van de systemen op bijlage V en VI van de Omgevingsregeling. Met deze aanpassingen worden heldere eisen gesteld om de borging van werking van systemen te verbeteren, waarbij er betere informatievoorziening is over de aanleg van het systeem en meer aandacht uitgaat naar correct gebruik, onderhoud en controle.

Aanpassing Besluit activiteiten leefomgeving (Bal)

Generieke eisen om de borging van emissiereducerende systemen te verbeteren worden opgenomen in het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). Hierin wordt een verplichte bouwmelding opgenomen, zodat tijdens kritieke momenten in de aanleg van een systeem, beter toezicht gehouden kan worden op correcte installatie. Een opleververklaring, die op dit moment alleen verplicht is bij luchtwassers, wordt verplicht gesteld voor alle systemen. Ook wordt een handleiding voor juist gebruik en onderhoud verplicht gesteld, waarbij essentieel onderhoud ook verplicht ingevuld moet worden. Deze maatregelen sluiten aan op de aanbevelingen van het onderzoek naar de borging van emissiearme systemen (zie paragraaf 4).

4. Onderzoek naar de borging van emissiearme systemen

Voor bestaande huisvestingssystemen en aanvullende technieken in de veehouderij op bijlage V en VI van de Omgevingsregeling is in beeld gebracht hoe de werking technisch en juridisch geborgd kan worden. Hierbij wordt gecategoriseerd naar werkingsprincipe. De uitkomsten van dit onderzoek zijn in drie deelrapporten meegezonden (bijlage 1, 2 en 3: «Vervolgonderzoek borging emissiearme systemen»). Deelrapport A bevat de technische aspecten, deelrapport B bevat de juridische aspecten en deelrapport C bevat de overkoepelende analyse en conclusies. Ik dank de onderzoekers voor hun inspanningen. De Minister van LNV en ik nemen de aanbevelingen op hoofdlijnen over. Deelrapporten A en B vormen de basis voor deel C. Hieronder worden daarom de aanbevelingen uit deelrapport C samengevat weergegeven en ga ik in op de wijze waarop hieraan invulling gegeven wordt of zal worden.

Samenvatting «Vervolgonderzoek borging emissiearme systemen»

Het onderzoek richt zich op de praktijktoepassing en borging van emissiearme systemen. In deelrapport A is aan de hand van literatuuronderzoek en inventarisatie bij experts een overzicht opgesteld van staltechnieken en managementmaatregelen en de daarbij behorende faalfactoren en de mogelijke borgingsmechanismen. In deelrapport B zijn met behulp van een analytisch kader de juridische aspecten in beeld gebracht. Dit analytisch kader is tot stand gekomen door middel van een deskstudie en gesprekken met vergunningverleners en toezichthouders van omgevingsdiensten. Het onderzoek concludeert dat in de huidige situatie de faalfactoren voor het onvoldoende functioneren van emissiereducerende techniek liggen in aanleg, onderhoud en gebruik van de techniek en dat deze dus onvoldoende geborgd zijn. Aanbevolen wordt om deze onderdelen beter te borgen door middel van verantwoordings-eisen die zijn opgenomen in regelgeving, systeembeschrijvingen en vergunningen met oog op correcte aanleg, gebruik, toezicht en handhaving.

De verdere invulling van het Programma Vernieuwing Stalbeoordeling en dit onderliggende onderzoek naar borging valt samen met een wijziging van de Omgevingsregeling waarin onjuiste emissiefactoren van sommige systemen worden uitgefaseerd. Hierbij kunnen onder meer de uitkomsten van dit onderzoek worden betrokken.

Beleidsreactie «Vervolgonderzoek borging emissiearme systemen»

Hieronder ga ik in de op de conclusies en aanbevelingen van de onderzoekers.

Emissiearme technieken worden voornamelijk verkeerd aangelegd en gebruikt

Het onderzoek concludeert dat de techniek zelf niet faalt, maar dat het gaat om het gebruik ervan. Daarom wordt aanbevolen om te sturen op de werking van de techniek of maatregel, in plaats van enkel op de aanwezigheid.

Daarnaast wordt aanbevolen om in de ontwikkelingsfase voldoende aandacht te hebben voor faalfactoren die kunnen optreden bij toepassing in de praktijk, inclusief mogelijke borgingsmechanismen. Deze aanbeveling wordt overgenomen door in regelgeving extra eisen te stellen aan de werking en door hier in de doorontwikkeling van de systeembeschrijvingen aandacht aan te besteden.

Dimensionering en afstemmen van staltechniekonderdelen

Het onderzoek concludeert dat het falen van de techniek vaak samenhangt met een onjuiste dimensionering van de verschillende onderdelen van een staltechniek. Dat wil zeggen dat de capaciteit, omvang of robuustheid te klein wordt gekozen. Aanbevolen wordt om tijdens de installatie toe te zien op het juist installeren en op elkaar afstemmen van de verschillende onderdelen door een onafhankelijke kwaliteitsborger. Deze aanbeveling wordt overgenomen door in de doorontwikkeling van de systeembeschrijvingen meer aandacht te besteden aan duidelijke voorschriften met betrekking tot dimensionering en afstemmen van onderdelen tijdens de bouwfase. Daarnaast komt er een verplichte melding van bouwgerelateerde onderdelen van de staltechniek aan bevoegd gezag, zodat er beter toezicht mogelijk is tijdens de bouwfase.

Dierprestaties versus reductie ammoniakemissies

Het onderzoek concludeert dat veehouders de aanwezige staltechniek vaak in functie stellen van de dierprestaties (bijv. productie en groei) en niet in functie van de reductie van ammoniakemissie. Deze twee functies kunnen tegenstrijdig met elkaar zijn. Het onderzoek adviseert ook hier te borgen op het resultaat van de staltechniek of maatregel in plaats van op de aanwezigheid van de betreffende techniek.

In de doorontwikkeling van de systeembeschrijvingen wordt meer aandacht besteed aan borging op werkzaamheid van de verschillende onderdelen.

Daarnaast stelt het onderzoek dat mechanismen die ook voordelen opleveren voor dier- en/of economische prestaties sneller en beter geïmplementeerd zullen worden, nieuwe innovatie moet daar dus meer in voorzien. In het programma is hier aandacht voor door meer integraal te beoordelen, bijvoorbeeld op het gebied van dierenwelzijn.

Vindbaarheid van vereisten

Het onderzoek concludeert dat in het huidige juridische stelsel vereisten niet erg makkelijk raadpleegbaar zijn, maar dat de systematiek wel werkbaar lijkt in de praktijk. Het stelt dat er vaak geen heldere materiële normen zijn opgenomen in de systeembeschrijvingen en dat dit doorwerkt op de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid in de praktijk. Daarom worden bij de doorontwikkeling van de systeembeschrijvingen waar mogelijk heldere voorschriften geformuleerd waarop toezicht gehouden kan worden.

Eisen aan gebruik en verantwoording nog veelal onbenut

Het onderzoek concludeert dat verantwoordingseisen onvoldoende benut worden in het huidige juridische stelsel. Vanuit het programma wordt gewerkt aan een gelaagdheid in de uitvoeringseisen voor emissiereductie-maatregelen, door generieke eisen op te nemen in de wetgeving, specifieke eisen voor een techniek op te nemen in de systeembeschrijvingen en locatie-specifieke eisen in de vergunning.

Borging resultaat met relatief eenvoudige mechanismen

Het onderzoek concludeert dat soms met relatief eenvoudige mechanismen het resultaat van een staltechniek beter geborgd kan worden. Een aanbeveling is om meetresultaten of gelogde data digitaal beschikbaar te maken, waardoor de werking over een tijdspanne gecontroleerd kan worden, in plaats van enkel tijdens aangekondigde fysieke controles. Dit wordt overgenomen. In het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) wordt een grondslag gecreëerd voor het vereisen van aan het bevoegd gezag digitaal beschikbaar stellen van meet- en loggegevens van (onderdelen van) emissiereductiemaatregelen.

Daarnaast wordt aanbevolen dat deze informatie met betrekking tot de werking van de techniek of maatregel voor de veehouder beter beschikbaar en toegankelijk zou moeten zijn, bijvoorbeeld met een app. Hierdoor kan bij onvoldoende werking van een onderdeel sneller worden gecorrigeerd. De invulling ervan is aan de ontwikkelaars van emissiereductiemaatregelen.

Verder wordt geconcludeerd dat frequent onderhoud van het systeem noodzakelijk kan zijn voor het juist functioneren. Daarom wordt aanbevolen periodiek onderhoud te verplichten en gebruiksinstructies te geven. Deze aanbeveling wordt overgenomen door onderhoudseisen en gebruiksinstructies in de systeembeschrijving op te nemen. Een onderhoudscontract tussen veehouder en leverancier kan hiervan een invulling zijn.

Kennis ten behoeve van ontwikkeling en operationalisering borging

Het onderzoek concludeert dat er een brede en praktische kennis nodig is om borgingsmechanismen te ontwikkelen en te operationaliseren, maar doet daartoe geen aanbeveling. De Minister van LVVN en ik zien bij bijeenkomsten over dit thema een grote opkomst. In de ontwikkeling van emissiereductiemaatregelen wordt steeds meer aandacht besteed aan borging. Hierdoor zal de kennis op dit vlak ook toenemen.

Onderscheid systeemaspecten emissiereductiemaatregelen

Het onderzoek concludeert dat door onderscheid te maken in verschillende systeemaspecten van emissiereducerende maatregelen er een breder palet in beeld komt om te reguleren door normstelling, toezicht en handhaving. Het onderzoek geeft als onderscheid: permanente techniek, vervangbare/aanpasbare techniek, management/gebruik en doel. Per onderdeel kunnen andere borgingsmechanismen en verantwoordings-eisen worden opgesteld. Deze aanbeveling wordt overgenomen door in de doorontwikkeling van de systeembeschrijving een zelfde soort onderscheid te maken.

Juridische verankering van normen en eisen

Het onderzoek concludeert dat de juridische verankering van de eisen voor borging op verschillende manieren kan plaatsvinden. Hierbij kan onderscheid gemaakt worden of eisen generiek zijn of specifiek. Daarbij kunnen generieke eisen opgenomen worden in algemene regelgeving, specifieke eisen voor een bepaald systeem in de systeembeschrijvingen en eisen in een specifieke veehouderij locatie in de vergunning. Deze aanbeveling sluit aan op zowel het huidige als vernieuwde stelsel onder de Omgevingswet.

Doorwerking van regulering naar toezicht en handhaving

Het onderzoek concludeert dat de mogelijkheden om de juiste werking van maatregelen te borgen kunnen resulteren in dubbele borging. Daarom wordt geadviseerd bij het stellen van eisen de zekerheid van borging te wegen tegen de belasting die hierdoor wordt veroorzaakt voor onder andere veehouders. Deze afweging maakt onderdeel uit van alle beleidskeuzes die in het Programma Vernieuwing Stalbeoordeling worden gemaakt, in zowel het normalisatietraject als in het uitwerken van regelgeving.

Inrichting van toezicht en handhaving

Ten slotte concludeert het onderzoek dat de beschikbare capaciteit van omgevingsdiensten voor toezicht en handhaving klein is. Daarom adviseert het onderzoek om regulering efficiënt in te richten, bijvoorbeeld met digitale monitoring. Daarnaast adviseert het onderzoek dat onderzoek kan worden of voor controles in de praktijk gebruikt gemaakt kan worden van private kwaliteitsborgers. Hierbij kan mogelijk gebruik gemaakt worden van partijen die nu al controles uitvoeren in de sector, in het kader van keurmerken en certificaten.

Deze aanbeveling wordt overgenomen en verder uitgewerkt in het programma in gesprekken met de NEN, schemabeheerders en certificerende instellingen.

5. Planning

De komende tijd zal de inhoud van het Programma Vernieuwing Stalbeoordeling verder worden uitgewerkt in een aantal parallele processen: wijzigingen in de regelgeving, de ontwikkeling van normen, het in positie brengen van sleutelpartijen en het ontwikkelen van een data-infrastructuur.

Lopend onderzoek naar de effecten van voorgenomen beleid

Zoals is aangekondigd, is voorafgaand aan de invoering van het beleid onderzoek gedaan naar de uitgangspunten en of deze naar verwachting het beoogde effect zullen hebben. Dit onderzoek is nog gaande.

Voorgenomen wijzigingen regelgeving

De wijziging van de regelgeving heeft betrekking op het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal), Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) en de Omgevingsregeling (Or). Dit betreft regelgeving onder de Omgevingswet. Deze wijzigingen kosten doorgaans twee jaar nadat het ontwerp klaar is. De doorlooptijd van Bal/Bkl-wijzigingen is daarvan het langst.

Het Bal (ammoniak, fijnstof) en Bkl (geurhinder) bevatten normen en verplichtingen, waarmee de basis voor stalbeoordeling gelegd wordt. Het stelsel van stalbeoordeling zelf staat in de Omgevingsregeling. Om de stelselwijziging te faciliteren zijn enkele kleine aanpassingen nodig in het Bal en Bkl. Die worden spoedig ter internetconsultatie voorgelegd. In hetzelfde voorstel worden ook de hierboven vermelde verplichtingen op het gebied van melding van bouwwerkzaamheden, monitoring, onderhoud en werkinstructies opgenomen.

De daadwerkelijke stelselherziening wordt vervolgens later, naar verwachting begin volgend jaar, in een wijziging van de Omgevingsregeling in internetconsultatie gebracht.

Normalisatietraject

De opdracht aan NEN loopt tot en met 2027. Aangezien de NEN-normen voor het emissielabel (zowel de norm voor het meten als de randvoorwaarden en borgingsvereisten) goed toetsbaar moeten zijn, is het van belang om dit traject af te stemmen op het opleveren van het bijbehorende certificatieschema. Idealiter wordt daarom het schema gelijktijdig opgeleverd met de normen. Het traject om met alle belanghebbenden (publiek en privaat) in consensus tot de normen te komen, duurt volgens de verwachting van NEN tot 2028. Dit zijn gebruikelijke doorlooptijden voor het opstellen van NEN-normen voor nieuwe onderwerpen zoals deze. Tussentijdse resultaten, zoals concept NEN-normen of een concept certificatieschema, zullen voor zover mogelijk worden benut in de tussentijd.

Sleutelpartijen

In het publiek-private stelsel verandert de rolverdeling. Publieke en private sleutelpartijen moeten in positie gebracht zijn om hun rol goed te kunnen uitoefenen. Dit vindt gelijktijdig plaats met de ontwikkeling en implementatie van de regelgeving, omdat deze partijen hierin ook betrokken worden. Hiertoe vinden momenteel veel gesprekken plaats om al deze partijen goed te betrekken bij de ontwikkeling van het nieuwe stelsel.

Gegevensuitwisseling

In het vernieuwde stelsel van stalbeoordeling zal gegevensuitwisseling plaatsvinden. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om meetgegevens voor emissielabels, voor continue meten, en om elektronische monitoring. De infrastructuur waarmee publiek-private samenwerking kan worden opgebouwd, wordt momenteel uitgewerkt. Deze uitwerking zal vorm krijgen in een European data space. Dit is een structuur waarmee samenwerking gefaciliteerd kan worden en partijen tegelijkertijd eigenaar

van hun eigen data blijven. Om te voorkomen dat systemen naast elkaar worden gebouwd en om te voldoen aan Europese- en nationale regelgeving wordt onderzocht of kan worden aangesloten bij het gedane werk voor de Data Space Fysieke Leefomgeving (DSFL) en het nog op te richten data-ecosysteem vanuit het Programma Doelsturing. Ook wordt afgestemd met de taakgroep data- en sensorsysteem onder het Regieorgaan «Versnellen innovatie emissiereductie duurzame veehouderij».

6. Aantal aanvragen Loket Advies Stalemissies

In het commissiedebat «Mestbeleid en Stikstof» van 18 juni jl. heeft de Minister van LVVN toegezegd dat, op een zeker abstractieniveau, de Kamer een update zal ontvangen over het aantal aanvragen en afwijzingen inzake plaatsing op de RAV-lijst⁵.

De Rav-lijst (bijlage bij de toenmalige Regeling ammoniak en veehouderij (Rav)), waarin emissiefactoren voor emissiearme stalsystemen en aanvullende technieken werden opgenomen, bestaat niet meer sinds de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024. Sinds die datum worden deze emissiefactoren opgenomen in bijlage V en VI van de Omgevingsregeling. Het Loket Advies Stalemissies bij RVO behandelt adviesaanvragen en aanvragen voor het opnemen van emissiefactoren in bijlage V en VI van de Omgevingsregeling. In 2024 zijn er 17 adviesaanvragen binnengekomen, waarvan 89% is afgehandeld. Er zijn drie emissiefactoren aangevraagd, hiervan zijn er twee toegekend, een is in behandeling en er zijn geen aanvragen afgewezen. Hiermee beschouw ik deze toezegging als afgedaan.

Tot slot

De vernieuwing van het stelsel van stalbeoordeling is inmiddels enige tijd gaande en zal zeker nog enkele jaren vergen, het gaat tenslotte om een stelselwijziging. Desondanks ligt het tempo van deze complexe operatie hoog. Er is in het afgelopen halfjaar door samenwerking van veel partijen grote vooruitgang geboekt en ook voor de komende tijd liggen de verwachtingen hoog. De Minister van LVVN en ik zijn dan ook vastbesloten dit op deze wijze voort te zetten. Zo leggen we een bouwsteen neer die essentieel is voor de verdere verduurzaming van de veehouderij.

De Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat,
A.A. Aartsen

---

⁵ TZ202506, nr. 094